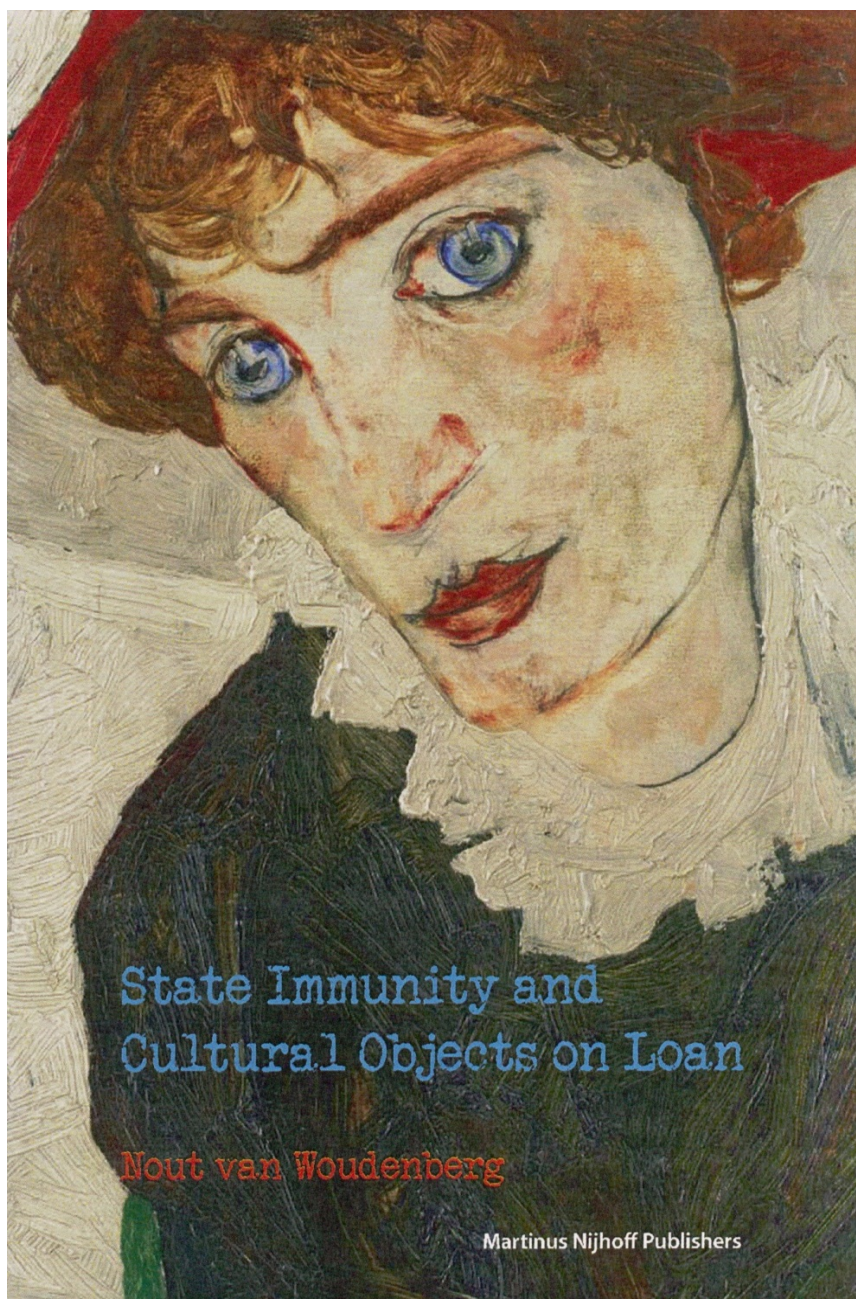

STÁTNÍ IMUNITA A ZÁPŮJČKY KULTURNÍCH STATKŮ

Jsou kulturní statky, které patří cizímu státu, chráněny během zápůjčky proti zabavení na základě zvykového mezinárodního práva?

Praha, 23. dubna 2012

Úvod

Kulturní statky byly “v pohybu” po celá staletí. Byly přepravovány do cizích zemí a bezpečně navraceny do zemí, ze kterých byly zapůjčeny. Můžeme tedy s jistotou říci, že vypůjčování a zapůjčování předmětů kulturní hodnoty není novým jevem. Například na počátku šedesátých let bylo dohodnuto, že *Mona Lisa*, mistrovské dílo Leonarda da Vinciho, bude zapůjčeno z Francie do Spojených států. Otázky, spojené s touto zápůjčkou uměleckého díla, se týkaly bezpečnosti, balení, přepravy, pojištění, manipulace s obrazem *etc.*, ale nikoli imunity proti zabavení. Nezdálo se, že by se někdo znepokojoval tím, že by jednotlivec nebo společnost (firma) mohli pomýšlet na zabavení obrazu. Během času však otázka imunity proti zabavení kulturních statků zapůjčovaných do zahraničí začala stále více zajímat státy i muzea. Vyplynulo to ze vrůstajícího počtu právních sporů o vlastnictví předmětů kulturní hodnoty, především v důsledku žalob vznesených dědici kulturních statků, které byly vyvlastněny komunistickými režimy Východní Evropy a žalobami, které souvisely s Holocaustem.

V průběhu času se ukázalo, že není zcela jasné, zda státy skutečně vědí jaký je současný stav věci ohledně imunity proti zabavení kulturních statků z majetku jednoho státu zapůjčených do zahraničí. V roce 2004 byla pod záštitou Organizace spojených národů sepsána Úmluva o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku, která se mj. týká i imunity proti zabavení předmětů kulturní hodnoty ze státního majetku zapůjčených do zahraničí. Nicméně tato Úmluva dosud nevstoupila v platnost. Proto jsem považoval za nezbytné analyzovat, zda je možné využít jiné pravidlo mezinárodního práva, a to zvykové mezinárodní právo. Konec konců, toto právo je závazné i pro státy, které se k Úmluvě nepřipojily. Zkoumal jsem, zda existuje zvykové mezinárodní právo, které se týká imunity proti zabavení kulturních statků náležejícím cizímu státu, zapůjčených do jiného státu na dočasnou výstavu. A pakliže takové právo dosud neexistuje, zda se postupně vytváří. V případě, že existuje, jak je vymezeno. Na podzim roku 2011 jsem ukončil svoji studii a nyní v této prezentaci se s vámi podělím o své závěry. Cílem mé studie bylo poskytnout jasnější představu a právní jistotu ve věci vypůjčování a zapůjčování kulturních statků z majetku státu.

Co je to imunita proti zabavení?

Termín „imunita“ pochází z latinského „*immunitas*“, což znamená osvobození od daní a povinností. Je třeba zdůraznit, že tento termín ve spojení s pojmem „zabavení“ má velmi široký význam. Předpokládá se, že zahrnuje všechny formy zabavení jako vzetí do

opatrovnictví, exekuci, obstavení, propadnutí, majetku rekvizici, zabavení (pro neplacení závazků), navrácení (zboží), zadržení *etc.*

Osobně pro potřeby této presentace upřednostňuji následující popis „imunity proti zabavení“: „Právní záruka, že předmět kulturní hodnoty dočasně zapůjčený jedním státem, bude po dobu výpůjčky chráněn proti jakékoli formě zabavení.“ Tento popis vychází z „Akčního plánu pro Evropskou (unijní) podporu mobility muzejních sbírek a výpůjčních standardů“ z roku 2006.

Proč někdo usiluje o zabavení zapůjčeného předmětu kulturní hodnoty?

V praxi se objevují dva hlavní důvody, proč někdo usiluje o zabavení předmětu kulturní hodnoty, dočasně zapůjčeného na výstavu. Za prvé se jedná o spor o vlastnictví zapůjčeného předmětu. Žalobce se může podat žalobu ve státě, kam je předmět zapůjčen, a pokusit se tak předmět získat, věří-li, že jeho šance jsou z právního hlediska lepší ve státě, do kterého je předmět dočasně zapůjčen, než ve státě, ve kterém se běžně nachází. Za druhé, žalobce (jednotlivec nebo společnost / firma) prohlašuje, že majitel kulturního statku má vůči němu dluh (který nemusí nutně souviset s tímto statkem) a že má pochybnosti ohledně vymahatelnosti soudního nebo arbitrážního výroku ve státě, kde má majitel sídlo. Ale mohou nastat i jiné situace. Například kriminalisté mohou chtít zabavit předmět kulturní hodnoty jako důkaz trestného činu. Nebo třetí strana, například dopravce, který zajišťoval přepravu předmětu na výstavu, by mohla chtít držet předmět jako zástavu do doby, než dostane zaplacen za své služby.

Dovolte mi ilustrovat první dvě výše uvedené situace na příkladech.

První situaci si lze poměrně snadno představit: Dědic oběti Holocaustu nebo dědic sběratele umění v carském Rusku se domnívá, že stát, který zapůjčuje předmět kulturní hodnoty, tento předmět neoprávněně vyvlastnil jeho rodině. Onen dědic se může domnívat, že šance na navrácení předmětu je lepší v jurisdikci státu, kam je předmět dočasně zapůjčen, než v jurisdikci státu, odkud je zapůjčen. Může se tedy pokusit dosáhnout zabavení dotyčného předmětu a poté se domáhat restituce právní cestou.

Typickým příkladem je Matissův obraz *Tanec* z roku 1909. Tento obraz byl roce 1918 (spolu s mnohými dalšími předměty kulturní hodnoty) znárodněn Leninovým dekretem bez náležité

kompenzace Sergei Šukinovi, jednomu z největších sběratelů umění v Rusku. Během posledních dvou desetiletí obraz hodně cestoval. Byl zapůjčen na výstavy v Paříži, Düsseldorfu, Římě, Londýně a Amsterdamu. Šukinovi dědicové (nejprve jeho dcera a poté jeho vnuk) se několikrát pokusili dosáhnout zabavení obrazu.

Povězme si, co se stalo ve Francii roku 1993. Tohoto roku se ve Centre Pompidou konala Matissova výstava, na které bylo vystaveno na 130 obrazů Henri Matisse. Tyto obrazy byly mimo jiné zapůjčeny z Ermitáže v Petrohradě a Puškinova muzea v Moskvě. Šukinova dcera využila toho, že umělecká díla byla ve Francii a požádala u pařížského soudu o obstarání 21 Matissových děl, které původně náležely jejímu otci. Argumentovala tím, že vyvlastnění roku 1918 bylo nezákonné a v rozporu s francouzským právem. Požádala, aby díla byla uložena v Centre Pompidou do doby, než bude spor o vlastnictví vyřešen. Rusko v tomto případě uplatnilo Stání imunitu, která mu byla soudem přiznána. Dcera podala odvolání, ale mezitím výstava skončila a díla byla navrácena do Ruska.

Po nějaké době Šukinovi dědicové podali obdobné žaloby i v jiných státech, např. v Itálii a Spojených státech amerických. Podle Šukinova vnuka nešlo až tak o to, aby se obraz navrátil do vlastnictví Šukinových dědiců, ale především chtěli poukázat na způsob, jakým byl Šukinův majetek v Rusku komunistickým režimem v roce 1918 vyvlastněn. Z jejich pohledu měla Ruská federace s nimi uzavřít smlouvu o rozumné kompenzaci a zaplatit podíl na hmotných ziscích, které ruskému státu plynuly z využívání těchto vyvlastněných kulturních statků. Díky své proslulosti je *Tanec* často uváděn jako příklad.

Druhý typ je mnohem komplikovanější než předešlý, neboť se vůbec netýká sporu o vlastnictví a nemusí se týkat ani samotného předmětu kulturní hodnoty. Případ *Noga* ve Švýcarsku dobře ilustruje druhou situaci, kdy se někdo pokusí dosáhnout zabavení kulturního statku dočasně zapůjčeného (na výstavu):

V listopadu 2005 se švýcarská společnost *Noga* pokusila zabavit soubor 54 mistrovských děl francouzského umění se sbírek Puškinova muzea v Moskvě. Byly mezi nimi malby Renoirovy, Monetovy, Manetovy, Degovy, Van Goghovy a Gauguinovy. Tato mistrovská díla byla vystavena od června do listopadu 2005 v Martigny ve Švýcarsku. *Noga* tvrdila, že jí má Ruská federace zaplatit stovky miliónů dolarů za údajný dluh a kompenzace. Roku 1997

švédský arbitrážní ústav rozhodl, že Ruská federace má zaplatit společnosti *Noga* 63 miliónů amerických dolarů. Aby dosáhli realizace tohoto arbitrážního výroku, *Noga* získala od soudu ve Wallis příkaz k zabavení. Následně byly obrazy 13. listopadu 2005 zabaveny, když byly transportovány ze Švýcarska do zpět Ruska. Z podnětu švýcarských federálních úřadů Švýcarská federální rada 16. listopadu 2005 rozhodla, že předměty mohou opustit zemi a mají být přepraveny zpět do Ruska. Rozhodnutí Švýcarské federální rady se opíralo o článek švýcarské ústavy, který umožňuje učinit „nezbytná opatření na ochranu národních zájmů“ a zdůraznilo, že „dle mezinárodního práva jsou kulturní poklady považovány za veřejný majetek a nemohou být předmětem konfiskace“. Toto rozhodnutí mělo bezodkladný účinek bez možnosti odvolání. Ale k velké újmě již došlo.

Dovolte, abych uvedl jiný příklad, který Vám bude nejspíš bližší: je to tzv. kauza *Diag Human*.

V květnu roku 2011 nařídil vídeňský obvodní soud zabavit tři předměty kulturní hodnoty z majetku České republiky, které byly zapůjčeny do rakouské státní Galerie Belvedere ve Vídni. Jednalo se o malbu *Dvě ženy* Emila Filly (ze sbírek Moravské galerie v Brně), obraz Vincence Beneše *Tanečnice* a plastiku *Polibek* Otto Gutfreunda (obě ze sbírek Národní galerie v Praze). Galerie Belvedere byla určena za soudního správce zabavených předmětů.

Pozadí tohoto případu bylo toto: na počátku devadesátých let chtěla společnost *Diag Human* obchodovat s krevní plasmou z českých transfuzních stanic. Tvrdila, že tento záměr selhal proto, že český ministr zdravotnictví se údajně o společnosti zmiňoval negativním způsobem. *Diag Human* zahájila právní spor a požadovala od České republiky kompenzaci. V srpnu roku 2008 obdržela společnost *Diag Human* arbitrážní výrok, který nařizoval České republice zaplatit společnosti *Diag Human* téměř 9 miliard českých korun. Česká republika se proti tomuto rozhodnutí odvolala, ale panují rozpory ohledně toho, zda odvolání bylo podepsáno úředníky k tomuto úkonu oprávněnými. Dle názoru *Diag Human* bylo arbitrážní rozhodnutí konečné a nabylo právní moci, ale české úřady zastávají názor, že soudní spor dosud probíhá.

1. června 2011 přeposlalo rakouské Ministerstvo spravedlnosti obvodnímu soudu e-mail z rakouského Ministerstva zahraničí. V tomto e-mailu bylo napsáno, že podle zvykového mezinárodního práva je Česká republika imunní proti zabavení oněch třech předmětů kulturní

hodnoty, neboť se jedná o majetek státu užitý v rámci výstavy vědeckého, kulturního a historického významu. České úřady rovněž zastávaly názor, že na zabavení kulturních statků rakouským soudem má být pohlíženo jako na porušení mezinárodního práva, neboť český státní majetek byl použit k výhradně nekomerčnímu účelu.

21. června 2011 vídeňský obvodní soud zabavení zrušil na základě všeobecně uznávaných principů mezinárodního práva. Ačkoli Úmluva o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku OSN z roku 2004 dosud nevstoupila v platnost, soud byl toho názoru, že obsah Úmluvy skýtá dostatečné podklady pro postup státu, ze kterých lze usuzovat, že existuje zvykové mezinárodní právo, které poskytuje zapůjčeným kulturním statkům z majetku státu imunitu proti zabavení. Nakonec byly předměty navraceny zpět do České republiky.

Žaloby tohoto typu jsou obtížněji předvídatelné: Půjčujete-li předměty z určitého státu, je nemožné (v úplnosti) zjistit, zda stát, který předměty půjčuje, má nějaké nezaplacené dluhy či zda věřitele nenapadne pokusit se uplatnit své pohledávky v cizím státě pod jurisdikcí tohoto státu.

Proč je imunita proti zabavení potřebná?

V zásadě je imunita proti zabavení přiznávána předmětům kulturní hodnoty jako preventivní ochrana zapůjčených předmětů proti jejich zneužití jako „rukojmích“ v obchodních sporech či sporech o určení vlastnictví. Imunita proti zabavení také může sloužit jako prostředek k přesvědčení váhajících půjčitelů k tomu, aby předmět dočasně zapůjčili do zahraničí.

Musíme také vzít na vědomí, že mnohé státy se na mezinárodní úrovni právně zavázaly podporovat mezinárodní výměnu kulturních statků. Můžeme říci, že v dnešní době je zájem na ochraně a podpoře mezinárodní spolupráce mezi muzei a kulturními institucemi pevně zakotven a všeobecně sdílen. Kromě toho, literatura se zmiňuje o souvislostech mezi objekty kulturní hodnoty a diplomatickými vztahy: mezinárodní zápůjčky uměleckých děl mohou symbolizovat a podporovat diplomatické vztahy. Předměty kulturní hodnoty mohou prolomit ledy nepochopení a mohou být prvním krokem k novým dvojstranným svazkům. Někdy se o nich hovoří jako o „vyslancích dobré vůle“. Imunita proti zabavení usnadňuje meziústátní zápůjčky. Toto pozadí může posloužit k výkladu důvodu existence imunity proti zabavení kulturních statků v majetku státu.

Mezinárodní zvykové právo

Dříve než se budu věnovat otázce, zda kulturní statky náležející cizímu státu jsou během dočasné zápůjčky na výstavu do jiného státu imunní proti zabavení na základě zvykového mezinárodního práva, stručně vysvětlím co mezinárodní zvykové právo je. Zvykové právo je jedním z mnoha zdrojů mezinárodního práva, vedle např. mezinárodních smluv. Často se stává, že některý stát není signatářem důležitých úmluv. Jestliže ustanovení těchto úmluv lze považovat za zvykové právo, potom jsou dané úmluvy závazné i pro státy, které se k nim nepřipojily. Navíc, mohou existovat určité oblasti, které ještě nemusí být úmluvami ošetřeny. Proto je tak důležité vědět, zda určité pravidlo v mezinárodním zvykovém právu existuje či nikoli.

Aby určité pravidlo mohlo být považováno za součást zvykového práva, musí vycházet z rozšířené, reprezentativní a v podstatě shodné praxe států, doprovázené přesvědčením, že tato praxe je přijímána jako zákon, často pod názvem *opinio juris*. Toto bylo opakovaně konstatováno u Mezinárodního soudního tribunálu (International Court of Justice – ICJ). Tento Tribunál rovněž prohlásil, že není nezbytně nutné, aby určité pravidlo bylo bezvýhradně přijímáno na celém světě. Praxe má odrážet širokou shodu mezi státy, které jsou intenzivně zapojeny do konkrétní činnosti. Slovy Tribunálu, „státy, jejich zájmů se to obzvlášť týká“, musí být mezi těmi, které se podílejí na vytvoření tohoto pravidla. Neexistence praxe u jiných států není překážkou vytvoření určitého pravidla zvykového práva. Tedy, při zkoumání otázky, zda zvykové mezinárodní právo existuje pokud jde o imunitu proti zabavení kulturních statků z majetku cizích států, musíme se zaměřit na ty státy, které jsou nejaktivnější na poli půjčování a vypůjčování předmětů kulturní hodnoty na dočasné výstavy v zahraničí.

V zásadě může jakékoli vyjádření nebo prohlášení státu, které se vztahuje k zvykovému právu, smysluplným způsobem sloužit jako důkaz státní praxe. Příkladem jsou rozsudky, diplomatická korespondence, politická prohlášení, vyjádření vládních právních poradců, pravidla, směrnice, výhrady a prohlášení při ratifikaci smluv a memorand o porozumění. Je důležité, dokonce zásadní, že státy jednají na základě určité víry nebo právního přesvědčení a

že zda nepovažují své jednání pouze politické nebo morální gesto. Striktně oddělit tyto dva prvky – praxi a právní přesvědčení – může být nadmíru obtížné a v podstatě to lze učinit jenom teoreticky. Velmi často konkrétní projevy odrážejí jak praxi tak i právní přesvědčení. Abychom mohli zjistit, zda existuje pravidlo zvykového práva ohledně imunity proti zabavení, považuji za nezbytné prozkoumat, zda státy poskytují imunitu proti zabavení protože to považují za právní závazek nebo zda pouze chtějí jednat co nejvíce pragmaticky. Na základě svého výzkumu jsem došel k závěru, že praxe států v této oblasti v zásadě vyplývá z kombinace jak právního přesvědčení o tom, že zapůjčené kulturní statky z majetku státu jsou hodny ochrany, tak pragmatického hlediska, kdy státy chtějí aby na ně bylo pohlíženo jako na „důvěryhodný a bezpečný přístav“ pro mezinárodní zápůjčky uměleckých děl.

Úmluva OSN O Jurisdikčních imunitách států a jejich majetku z roku 2004.

Již jsem se zmínil o nedávno přijatém globálním nástroji státní imunity, Úmluvě OSN O jurisdikčních imunitách států a jejich majetku, kterou schválilo Valné shromáždění OSN 2. prosince 2004. Část IV této úmluvy se týká státní imunity proti zabavení. S určitými výhradami poskytuje v zásadě imunitu proti zabavení všech forem majetku, který stát ***vlastní, drží nebo spravuje***. V úmluvě se užívá termín „zamezení“ („measures of constraint“). Úmluva rozlišuje předběžné zamezení a zamezení výkonu soudního rozhodnutí. První je dle Úmluvy v podstatě absolutní. Pro to, zda majetek je chráněn také proti výkonu soudního rozhodnutí (immunity from execution) je důležité, zda konkrétní majetek slouží komerčnímu účelu (na který se imunita nevztahuje) či zda se jedná o suverénní vládní účel (na který se imunita vztahuje). V této části Úmluvy je také článek, ve kterém je uvedeno, že tento státní majetek nemá být považován za majetek komerční. Tento majetek je tudíž imunní proti zabavení (s výjimkou státu, který explicitně souhlasil se zabavením nebo určil tento majetek k uspokojení určitého nároku). Příslušný článek 21 má zajistit ochranu specifických kategorií majetku. Jednou z nich jsou „předměty, které tvoří součást výstavy předmětů vědecké, kulturní nebo historické hodnoty a které nejsou vystaveny za účelem prodeje či k tomuto účelu určeny“. Vystavené předměty z majetku státu, které jsou určeny k průmyslovým nebo obchodním účelům, do této kategorie nespádají. Měli bychom mít stále na mysli, že podstata článku 21, zejména kulturní kategorie, nebyla během projednávání Úmluvy nikdy zpochybněna. To nejenže znamená, že mezinárodní společenství států souhlasilo s touto interpretací (nebo ji alespoň nenapadlo), ale též může sloužit jako indikace, že takovéto pravidlo zvykového mezinárodního práva existuje.

Domnívám se, že je nezpochybnitelné, že předměty kulturní hodnoty mohou být důležité pro státní identitu, mohou přispět k pochopení kultury, historie a vývoje určitého státu a rovněž mohou být použity ve prospěch mezinárodní spolupráce na poli kultury (zakotvené v řadě mezinárodních dohod) a k posílení dvojstranných nebo mnohostranných diplomatických vztahů. Proto je správné, aby na tyto do zahraničí zapůjčené předměty bylo pohlíženo jako na kategorii státního majetku, který podléhá zvláštní ochraně.

Co je stát a co je státní vlastnictví?

Hovoříme-li o státu, měli bychom se zamyslet na tím, co to vlastně znamená. Stát je pomocí rozličných národních a mezinárodních právních nástrojů definován z různých hledisek. Jednotlivé definice jsou více či méně obsáhlé.

Z hlediska státního muzea nemusí být zcela nepodstatné, spadá-li pod všeobecnou definici státu či nikoli. Rozhodující otázkou může být, zda státní muzeum vykonává vládní (či suverénní) úkony (*jure imperii*) nebo v zásadě komerční úkony (*jure gestionis*). Jak posuzovat půjčování uměleckých předmětů? Na jedné straně zápůjčky uměleckých děl vykazují znaky komerčního úkonu, který je všeobecně popsán jako úkon, jenž může provádět i soukromá osoba (jednotlivec). Tedy z **podstaty** úkonu by na půjčování uměleckých děl mělo být pohlíženo jako na úkon *jure gestionis*. Na druhé straně může být dobře odůvodněno, proč lze zápůjčku uměleckého díla spojovat s veřejným účelem, neboť státy se zavázaly ke vzájemnému půjčování kulturních statků prostřednictvím mezinárodních právních nástrojů. Navíc, je celkem zřejmé, že stát, který dílo půjčuje i stát, který si dílo vypůjčuje, jednájí ve veřejném nekomerčním zájmu, například s cílem vzájemného porozumění své (kulturní) historii nebo znovuoobnovení dvoustranných diplomatických vztahů. Můžeme tedy dost dobře považovat **účel** zápůjčky uměleckého díla za *jure imperii*. Ovšem v otázce posuzování tohoto úkonu se většina jurisdikcí zabývá výhradně nebo především jeho podstatou. To by znamenalo, že zápůjčka uměleckého díla by byla pokládána za komerční úkon a státní muzeum, které ji uskutečňuje, by nespádalo do definice státu.

Jestliže na státní muzeum nemůže být pohlíženo jako na subjekt zahrnutý do definice státu, ještě to neznamená, že předměty kulturní hodnoty ve sbírkách státního muzea mohou být předmětem zabavení, tak jak je definováno. Imunitou proti zabavení chráněný majetek je širší

než pouze majetek *státem vlastněný*. Dle Úmluvy OSN z roku 2004 lze s největší pravděpodobností za chráněný považovat majetek *státem vlastněný, držení a spravovaný*, ačkoli přesný rozsah ochrany se dosud neustálil v praxi. Domnívám se, že na základě svého výzkumu mohu říci, že *majetek státem vlastněný* nebo majetek, který má stát ve *správě* či ke kterému má *dispoziční právo* by měl spadat pod ochranu imunity proti zabavení.

Kdy můžeme hovořit o vztahu mezi dotyčnými předměty a státem jako správcem (nebo tím, kdo má k předmětům dispoziční právo)? V každém případě tehdy, kdy státu přísluší určité pravomoci a může je vykonávat na právním základě. Majetek může být v držení státu nebo stát může být oprávněn určovat, jak budou předměty užity. Například, stát by nemohl tyto předměty prodat, ale mohl by rozhodovat o tom, budou-li půjčeny na výstavu či nikoli. Přesný obsah a rozsah těchto pravomocí však není dosud zcela přesně vymezen.

Z toho plyne, že předměty kulturní hodnoty uchovávané ve státním muzeu mohou být za určitých okolností chráněny proti krokům vedoucím k jejich zabavení v době, kdy jsou zapůjčeny na výstavu v zahraničí. Ostatně, v muzeu může být uchováváno mnoho rozličných předmětů, některé může stát vlastnit, nad jinými může vykonávat správu a některé dokonce nemusí mít se státem žádnou spojitost. V případě, že jsou tyto předměty se státem spojeny na základě vlastnictví, držby či správy a tvoří součást výstavy předmětů kulturní, historické a vědecké povahy a nejsou vystaveny za účelem ani prodeje k němu určeny, potom by tyto předměty byly chráněny proti zabavení.

Názory států

Nyní představím některé názory států, které jsou důležitými hráči na poli půjčování kulturních statků, na to, zda kulturní statky v majetku státu zapůjčené na výstavu do zahraničí jsou chráněny mezinárodním právem proti zabavení.

V rámci Evropské unie je podpora mobility sbírek považována od počátku milénia za klíčovou záležitost. Před několika lety byla pod záštitou Evropské komise ustanovena Odborná pracovní skupina pro mobilitu sbírek. Jedna z jejích podskupin se zabývala imunitou proti zabavení. Roku 2009 poslala skupina dotazník všem 27 členským státům. Nejpodstatnější otázka v tomto dotazníku zněla: „Nakládá vaše země na základě (zvykového) mezinárodního práva s kulturními statky náležejícími cizím státům jako se statky určenými

k veřejnému účelu a vyplývá z toho, že tyto statky jsou považovány za nekomerční?“ Přibližně polovina členských států odpověděla kladně, že na základě (zvykového) mezinárodního práva zacházejí s kulturními statky náležejícími cizím státům jako se statky určenými k veřejnému účelu a považují tyto kulturní statky za nekomerční ze své podstaty. Takto odpověděla *Belgie, Kypr, Dánsko, Estonsko, Finsko, Malta, Nizozemí, Polsko, Portugalsko, Rumunsko, Slovinsko, Španělsko a Velká Británie*. Můžeme z toho vyvodit, že výše uvedené státy tím vyslaly dvě sdělení: Zaprvé, že považují kulturní statky náležející cizímu státu za statky určené k veřejnému, nekomerčnímu účelu. A zadruhé, že tak činí na základě přesvědčení, že ve zvykovém mezinárodním právu existuje určité zásadní pravidlo. Skutečnost, že druhá polovina členských států neodpověděla kladně na danou otázku, neznamená jednoznačně, že by zastávala opačný názor. Ve skutečnosti pouze Švédsko odpovědělo jasně „ne“. Mnohé státy neměly vyhraněný názor nebo řekly, že si nejsou jisté, zda se takovéto pravidlo ve zvykovém mezinárodním právu již dostatečně prosadilo. Zmínil jsem se dosud o *Rakousku*. Rakousko odpovědělo na dotazník evropské podskupiny pro „imunitu proti zabavení“ konstatováním, že si nepřejí spoléhat na možné pravidlo zvykového mezinárodního práva, neboť toto dosud nebylo dostatečně zakotveno. Nicméně v říjnu 2005, během národního ratifikačního procesu výše uvedené Úmluvy OSN z roku 2004, Rakousko konstatovalo, že „úmluva je kodifikací již existujícího zvykového mezinárodního práva v oblasti práva občanského“. V červnu 2011 Rakouské ministerstvo zahraničních věcí, kompetentní v otázkách imunity proti zabavení a mezinárodního práva, argumentovalo u rakouského soudu v případě *Diag Human* tím, že články 18 až 21 Úmluvy OSN z roku 2004 kodifikují zvykové mezinárodní právo a že v případě zapůjčených kulturních statků z majetku státu, článek 21 Úmluvy, který vymezuje chráněné kategorie, může být považován za odraz pravidla zvykového mezinárodního práva.. Zástupci *České republiky* zastávali stejný názor.

Pokud jde o Německo, je zajímavé zmínit, že roku 2010 berlínský Odvolací soud vyhlásil, že zabavení kulturních statků náležejících cizímu státu, které jsou dočasně zapůjčeny na výstavu v zahraničí, je nepřípustné, neboť tyto předměty slouží suverénnímu, vládnímu účelu a proto jsou z principu chráněny státní imunitou.

Švýcarsko dalo zcela jasně najevo, že považuje kulturní statky náležející cizímu státu, které jsou dočasně zapůjčeny na výstavu do zahraničí, za předměty určené k suverénnímu účelu a tudíž chráněné proti zabavení na základě zvykového mezinárodního práva. V listopadu 2005

Švýcarské federální ministerstvo zahraničních věcí konstatovalo, že „kulturní statky v majetku státu mají být na základě mezinárodního práva považovány za veřejné vlastnictví, které z principu nemůže být vystaveno omezujícím opatřením“. Žádný stá to nezpochybnil ani neodmítl. Navíc, během ratifikačního procesu Úmluvy OSN z roku 2004 švýcarské úřady konstatovaly, že Federální soud rozhodl, že na Úmluvu má být pohlíženo jako na kodifikaci zvykového mezinárodního práva.

Ministerstvo zahraničních věcí **Ruské federace** konstatovalo, že na kulturní statky v majetku státu musí být na základě zvykového mezinárodního práva pohlíženo jako na statky určené k vládnímu nekomerčnímu účelu. Již roku 2005, když Ruská federace čelila zabavení svých kulturních statků ve Švýcarsku (kauza *Noga*), dala jasně najevo švýcarským úřadům, že na základě zvykového mezinárodního práva jsou tyto předměty chráněny proti zabavení, neboť se jedná o předměty suverénního veřejného účelu. Skutečnost, že Ruská federace požaduje záruku o imunitě proti zabavení od států, kam půjčuje své kulturní statky, vůbec nesouvisí s tím, že by snad měli nějakou pochybnost ohledně existence zvykového mezinárodního práva. Toto vyplývá ze článku 30 ruského zákona o vývozu a dovozu kulturních statků, který požaduje, *inter alia*, záruku návratu předmětů ze státu, do kterého jsou zapůjčeny.

Spojené státy vidí potřebu chránit kulturní statky náležející cizím státům nebo zahraničním institucím proti zabavení a usnadnit tak mezinárodní spolupráci v této oblasti. V případě různých právních pří, které se týkaly kulturních statků náležejících cizím státům, dávaly americké úřady soudní moci důrazně najevo, že tyto kulturní statky by měly být chráněny proti zabavení. Nehledě na přesvědčení, že tyto předměty je třeba chránit proti zabavení, se americké úřady se nechtějí opírat pouze o zvykové mezinárodní právo.

Legislativa jednotlivých států

V roce 1965 byly **Spojené státy** první zemí, která uzákonila imunitu proti zabavení.. Některé z jednotlivých států USA mají vlastní zákonné úpravy imunity proti zabavení, jmenovitě New York, Rhode Island a Texas. Roku 1994 uzákonila imunitu proti zabavení **Francie** jako první z členských zemí Evropské unie, následovalo **Německo** (1999), **Rakousko** (2003), **Belgie** (2004) a **Velká Británie** (2007). Rovněž **Nizozemí** má imunitu proti zabavení zakotvenou zákonem, ačkoli tato nepojednává speciálně o předmětech kulturní hodnoty, ale o předmětech vlastněných státem a určených k veřejné službě (což může zahrnovat i předměty kulturní

hodnoty, jak vysvětlím později). **Švýcarsko** uzákonilo imunitu proti zabavení roku 2005, **Finsko** a **Česká republika** roku 2011. V současné době probíhá schvalovací legislativní proces v **Maďarsku, Polsku a Itálii**.

Izrael uzákonil imunitu proti zabavení roku 2007. **Kanada** nemá federální zákon o imunitě proti zabavení, který by se speciálně týkal předmětů kulturní hodnoty, ale pět provincií přijalo tuto zákonnou úpravu na konci sedmdesátých a počátku osmdesátých let: Britská Kolumbie, Ontario, Quebec, Alberta a Manitoba. **Japonsko** uzákonilo imunitu proti zabavení předmětů kulturní hodnoty z majetku státu roku 2010 kvůli začlenění Úmluvy OSN z roku 2004 do národní legislativy; roku 2011 byla imunita rozšířena i na ostatní kulturní statky. Také území **Tchaj-vanu** má vlastní zákonnou úpravu imunity proti zabavení.

Proč státy schválily tyto zákony? I některé státy, které již uznaly existenci pravidla zvykového mezinárodního práva, přijaly zvláštní zákony o imunitě proti zabavení. Jsou to například Belgie, Švýcarsko, Velká Británie a Finsko. Avšak s výjimkou Belgie se tato zákonná úprava netýká pouze kulturních statků náležejícím cizím státům, ale jmenovitě i kulturních statků v soukromém vlastnictví, což mohlo být důvodem pro přijetí zvláštního zákona. Dualistické státy mohly být motivovány snahou zakotvit pravidla mezinárodního práva do svých národních právních systémů. Jiným důvodem pro přijetí zákona mohla být potřeba usnadnit soudům rozhodování, aby nemusely určovat *proprio motu* možnou existenci pravidla mezinárodního práva a jeho vymezení. Kromě toho, důvodem pro zákonnou úpravu může být přání *jiných* států, které požadují, aby předměty, které půjčují do cizího státu, byly za všech okolností zcela bezpečně v jejich soudní pravomoci. Avšak lze také říci, že státy, které si předměty kulturní hodnoty vypůjčují, cítily povinnost chránit tyto předměty zákonem.

Situace v Nizozemí

Nizozemí má poměrně zajímavou legislativu, která se týká imunity států a jejich majetku. Kombinace ustanovení Zákona o základních podmínkách legislativy Království (ústavy), Občanského zákoníku a Zákona o tribunálu soudních vykonavatelů (Court Bailiffs Act) poskytuje dostatečně se překrývající ochranu; poslední slovo při justičním výkladu těchto právních norem má pochopitelně vždy soudní moc.

Nizozemí dalo opakovaně najevo, že na základě zvykového mezinárodního práva mají být předměty kulturní hodnoty náležející cizím státům, které jsou dočasně zapůjčeny do Nizozemí, považovány za majetek určený k veřejné službě, jestliže jednoznačně neslouží ke komerčnímu účelu (např. jsou nabízeny k prodeji). Jako takové, jsou tyto předměty chráněny (imunizovány) proti zabavení.

Nizozemí má dva články Občanského zákoníku, které se vztahují k tomuto předmětu. Stanoví, že „statky určené k veřejné službě nesmí být zabaveny“. V článku 436 Občanského zákoníku pojednává o zamezení soudního rozhodnutí, článek 703 se týká předběžného opatření. Jak již bylo řečeno, je zavedenou praxí, že na předměty kulturní hodnoty náležející cizímu státu, které se nacházejí dočasně na nizozemském území a jsou zapůjčeny na výstavu, je pohlíženo jako na statky určené k veřejnému účelu. Rozhodující je, zda jsou předměty určeny k veřejné službě. Proti i předměty náležející muzeu, které jsou určené k veřejné službě, spadají pod ochranu Občanského zákoníku.

Kromě ustanovení Občanského zákoníku a s odkazem na holandský postoj, jak byl nastíněn výše, platí Oddíl 13a Zákona o základních podmínkách legislativy Království (ústavy). Tento oddíl obsahuje naprosto základní pokyny pro soudní moc, viz: „Soudní pravomoc a výkon soudních rozhodnutí jsou omezeny výjimkami vyplývajícími z mezinárodního práva“. To znamená, že na základě všeobecného a zvykového mezinárodního práva nemohou být určité osoby nebo instituce žalovány u holandských soudů a určitý majetek nesmí být předmětem výkonu rozhodnutí. Dle holandské vlády, kulturní statky z majetku státu spadají do této kategorie.

V nepravděpodobném případě, kdy by byl předmět kulturní hodnoty náležející cizímu státu ohrožen zabavením, uplatní se Oddíl 3 Zákona o tribunálu soudních vykonavatelů. Tento oddíl zmocňuje stát k tomu, aby intervenoval, domnívá-li se, že podání žádosti o zabavení je v rozporu se závazky Nizozemí vyplývajícími z mezinárodního práva. A jak jsme viděli, Nizozemí považuje ochranu kulturních statků zapůjčených z majetku státu (na výstavu) za závazek vyplývající z mezinárodního práva.

Podle Oddílu 3a pověřený soudní vykonavatel okamžitě upozorní ministra spravedlnosti na důvodné podezření, že zabavení by mohlo být v rozporu se nizozemskými závazky

vyplývajícími z mezinárodního práva. Naopak ministr spravedlnosti může uvědomit soudního vykonavatele, že úkon zabavení, které hodlá soudní vykonavatel učinit, je v rozporu se závazky Nizozemí vyplývajícími z mezinárodního práva. Při přípravě toho uvědomění se ministr spravedlnosti dotáže na Odboru mezinárodního práva na Ministerstvu zahraničních věcí, zda toto konkrétní zabavení je či není porušením mezinárodního práva. Obvykle je názor Ministerstva zahraničních věcí v této věci respektován. V důsledku tohoto uvědomění soudní vykonavatel již není více oprávněn úkon zabavení vykonat.

Ačkoli záměrem zákona, vycházejícím z povinnosti informovat, je poskytnout ministrovi možnost zasáhnout včas a zabránit zabavení, které by bylo v rozporu s mezinárodním právem, nelze vyloučit vznik situace, kdy preventivní opatření již není možné, například nebyl-li ministr předem o zabavení informován. V tomto nepravděpodobném případě, kdy by dokonce došlo k zabavení státního majetku, musí být toto zabavení na základě ministerského uvědomění zrušeno.

Nikdy bychom neměli zapomenout na to, že ať je výrok výkonné moci jakýkoli, je to vždy pouze a pouze soudní moc, kdo vynáší konečné rozhodnutí. Avšak při výkladu a aplikaci především zvykového mezinárodního práva soudní moc připouští, že soudy mohou brát zřetel na skutečnost, že i vláda coby zástupkyně státu při jednání s jinými státy také přispívá k vytváření právních norem šířením názorů na to jaké tyto právní normy mají být.

Od počátku 21. století vydává Nizozemí tzv. „Prohlášení ručitele“, což je ve skutečnosti „letter of comfort“. Z právního hlediska tato prohlášení nemohou být považována za „záurku ze zákona“. Na rozdíl od zákona o imunitě proti zabavení se jedná pouze o ujištění půjčitele, že úřady státu, do kterého jsou předměty kulturní hodnoty půjčovány (v tomto konkrétním případě Nizozemí), se zavazují, že v případě pokusu o zabavení předmětů učiní vše, co bude v jejich silách, aby tomu zabránily. Holandská vláda vydává ročně asi dvacet takovýchto prohlášení, nejčastěji na žádost Ruské federace, ale občas i i Spojených států, Turecka, Německa či dalších zemí. V současné době je vydáváním těchto prohlášení pověřeno Ministerstvo zahraničních věcí.

V rámci *Evropské unie* není Nizozemí jedinou zemí, která jedná obdobným způsobem. Čtrnáct členských zemí vydává nebo vydávalo „letters of comfort“, popisované jako písemná

potvrzení ze strany zástupce vlády, do kterého jsou kulturní statky půjčovány, že učiní cokoli co je v jejich moci, aby ochránili předměty před zabavením. Těmito státy jsou Kypr, Estonsko, Finsko, Řecko, Maďarsko, Itálie, Litva, Nizozemí, Polsko, Portugalsko, Rumunsko, Slovinsko, Španělsko a Velká Británie. I jiné státy mohou vydávat obdobná prohlášení, například Ruská federace a Japonsko.

Rád by zdůraznil, že holandský závazek učinit maximum pro ochranu kulturních statků před zabavením se týká všech předmětů kulturní hodnoty, nikoli pouze kulturních statků náležejících cizím státům. Ovšem díky Úmluvě OSN z roku 2004 a příslušným holandským zákonům jsou kulturní statky z majetku státu, které jsou zapůjčeny do Nizozemí, chráněny důkladněji než kulturní statky v soukromém vlastnictví.

Závěr

Přiblížil jsem se téměř ke konci své presentace. Jaké závěry mohu učinit na základě svého výzkumu? Především mám za to, že v posledních letech se zvyšují aktivity států zaměřené na ochranu předmětů kulturní hodnoty z majetku cizích států, zapůjčených na výstavu do jiného státu, před zabavením. Řada států považuje kulturní statky náležející cizímu státu, které jsou dočasně zapůjčeny na výstavu, za státní majetek používaný nebo určený k vládním nekomerčním účelům a tudíž z tohoto důvodu chráněný (imunní) proti krokům, které by mohly vést k jejich zabavení. Někdy se spoléhají na základní pravidlo zvykového mezinárodního práva, dle kterého je státní majetek používaný nebo určený k použití k vládním nekomerčním účelům chráněn (imunní) před kroky, které by vedly k jeho zabavení. Poměrně značný počet států počítá s tím, že existuje ***zvláštní pravidlo*** mezinárodního práva, které poskytuje kulturním statkům ze státního majetku, zapůjčeným na výstavu, imunitu proti zabavení.

Co se týče existence tohoto specifického pravidla zvykového mezinárodního práva, došel jsem jako k nejpravděpodobnějšímu závěru, že sice takovéto relativně nové pravidlo zvykového mezinárodního práva, dle kterého jsou kulturní statky náležející cizímu státu, v době kdy jsou dočasně zapůjčeny na výstavu, chráněny (imunní) proti zabavení, existuje, ale není ještě pevně zakotveno ani přesně definováno ve všech svých aspektech. Toto pravidlo se týká výhradně předmětů kulturní hodnoty, které jsou užívány nebo určeny k vládním nekomerčním účelům a tedy nikoli např. předmětů, které jsou vystaveny za účelem prodeje

nebo k prodeji určeny. Troufl bych si také říci, že toto pravidlo se uplatňuje nejen v případě státního majetku, ale i případě majetku v držení a správě státu.

Existují kulturní statky ve státním majetku, které zvykové mezinárodní právo proti zabavení nechrání?

Je mi jasné, že ačkoli státy si přejí chránit imunitou proti zabavení zapůjčené předměty kulturní hodnoty, chtějí rovněž preventivně potírat a bojovat proti nezákonným akvizicím a ilegálnímu pohybu kulturních statků a dosáhnout návratu těchto předmětů do země původu.

Jak jsem uvedl dříve, aby nějaké pravidlo bylo uznáno za zvykové právo, musí mj. vycházet z všeobecně rozšířené, reprezentativní a skutečně jednotné praxe států. Není nezbytně nutné, aby toto pravidlo bylo přijato na celém světě, ale mělo by odrážet co nejširší přijetí těmi státy, které se na dané činnosti významným způsobem podílí.

V případě některých kategorií kulturních statků ve vlastnictví států tato široká, skutečně jednotná shoda neexistuje. Jednou z těchto kategorií jsou kulturní statky uloupené během válečného konfliktu. Uloupení kulturních statků během válečného konfliktu je dnes naprosto všeobecně považováno za vážné porušení závazků vyplývajících z kategorické normy všeobecného mezinárodního práva (normy přijaté a uznané mezinárodním společenstvím států jako norma, která nemůže být zpochybněna, též zvaná norma *jus cogens*). Podle mezinárodního práva, státy nesmí takovýto stav uznat za legální a neměly by napomáhat ani k udržení tohoto stavu a jeho následků. Na základě své studie mohu říci, že státy se v podstatě shodují na tom, že takovýto předmět není hoden ochrany. Řada států se hlásí k Washingtonským zásadám o majetku v době Holocaustu z roku 1998 (Washington Principles on Holocaust Era Assets), Vilniusské úmluvě o kulturních statcích uloupených v období Holocaustu z roku 2000 (Vilnius Declaration on Holocaust Looted Cultural Assets) či Terezínské úmluvě o majetku v době Holocaustu a souvisejících záležitostech z roku 2009 (Terezin Declaration on Holocaust Era Assets and Related Issues), které sice nejsou závazné právně, morálně bezesporu ano. Kromě toho, řada států ustanovila své restituční výbory nebo výbory pro uloupené statky za účelem navrácení kulturních statků obětem druhé světové války. Momentálně je ve Spojených státech pod dohledem Senátu připravován zákon, který znemožní, aby kulturní statky nezákonně zcizené během Holocaustu mohly být chráněny imunitou (proti zabavení).

Pokud jde o vztah mezi imunitou proti zabavení kulturního statku ve vlastnictví státu na jedné straně a na straně druhé závazky podle *Úmluvy UNESCO o prostředcích k zamezení a prevenci nezákonného dovozu, vývozu a převodu vlastnictví z roku 1970 (1970 UNESCO Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property)*, *Úmluvu Unidroit o odcizených nebo nezákonně vyvezených kulturních statcích z roku 1995 (1995 Unidroit Convention on Stolen or Illegally Exported Cultural Objects)* či *Směrnici Rady 93/7/EEC o návratu kulturních statků protiprávně vyvezených z území členského státu (Council Directive 93/7/EEC on the return of cultural goods unlawfully removed from the territory of a Member State)*, výsledek je více či méně stejný jako v případě kulturních statků uloupených během válečného konfliktu. Ačkoli příliš často nestojíme před problémem uplatnění normy *jus cogens* a ani nemusíme řešit problém obrovských škod napáchaných válečným konfliktem, jeví se mi na základě mého studia zřejmé, že v oblasti poskytování imunity (pro kulturní statky uloupené během válečných konfliktů a předměty, na které se vztahují mezinárodní závazky o navrácení) státy neuplatňují shodný přístup. Často je tomu dokonce právě naopak: různé státy zastávají různá stanoviska (a odlišně i konají) pokud se jedná o to, zda imunita proti zabavení je neúčinná je-li v rozporu s mezinárodním nebo národním právem, či zda imunita proti zabavení chrání i předměty, na které se vztahují mezinárodní a evropské závazky o navrácení. Některé státy zastávají názor, že v případě, existuje-li podle mezinárodního a evropského práva závazek navrácení předmětu do státu původu, takovýto předmět kulturní hodnoty nespĺňuje podmínky na poskytnutí imunity proti zabavení. Názor jiných států je ten, že ani za takové situace není imunita omezena. Toto vyplývá výhradně ze skutečnosti, že neexistuje skutečně jednotný přístup států, který je nezbytný pro konstituování pravidla zvykového mezinárodního práva (pro poskytování imunity proti zabavení pro předměty uloupení během válečných konfliktů a podléhající mezinárodním závazkům o navrácení). Proto musím nevyhnutelně dojít k závěru, že v této oblasti pravidlo zvykového mezinárodního práva pro předměty kulturní hodnoty nelze uplatnit.

Příloha 1: Příslušná legislativa v Nizozemí

Občanský zákoník

Článek 436

Statky určené k veřejné službě nesmí být zabaveny.

[vztahuje se k zabavení statků na základě soudního příkazu]

Článek 703

Statky určené k veřejné službě nesmí být zabaveny.

[vztahuje se k předběžnému opatření]

Zákon o základních podmínkách legislativy Království (Act on General Provisions of Kingdom Legislation - ústava)

Oddíl 13a

Soudní pravomoc a výkon soudních rozhodnutí a výroků jsou omezeny výjimkami vyplývajícími z mezinárodního práva.

Zákon o tribunálu soudních vykonavatelů (Court Bailiffs Act)

Oddíl 3a

1. Oficiálně pověřený soudní vykonavatel musí okamžitě způsobem předepsaným ministerským nařízením informovat našeho ministra [spravedlnosti], dojde-li k podloženému názoru, že uskutečnění určitého rozhodnutí by bylo v rozporu se závazky státu vyplývajícími z mezinárodního práva.

2. Naš ministr musí upozornit Tribunál soudních vykonavatelů, že úřední rozhodnutí, jehož výkonem byl nebo bude pověřen, je v rozporu se závazky státu vyplývajícími z mezinárodního práva.

3. Toto upozornění musí být učiněno *ex officio*. V naléhavém případě může být učiněno ústně, ale v tomto případě musí být bezodkladně potvrzeno písemně.

4. Upozornění bude zveřejněno prostřednictvím Vládního věstníku.

5. Jestliže v době, kdy obdrží upozornění jak je popsáno v pododdílu 2, soudní zmocněnec dosud nevykonal úřední rozhodnutí, účinek upozornění je takový, že soudní zmocněnec není oprávněn úřední rozhodnutí vykonat. Úřední výkon v rozporu s první větou bude považován za neplatný.

6. Jestliže v době, kdy obdrží upozornění jak je popsáno v pododdílu 2, soudní zmocněnec již vykonal úřední rozhodnutí a vydal písemný soudní příkaz k zabavení, okamžitě doručí osobě, které byl příkaz určen, oznámení, že zabavení je zrušeno ze všemi z toho vyplývajícími důsledky. Náklady na doručení oznámení nese stát.

7. Soudce, který projednává žádost o dočasné zproštění, může v soudním řízení dočasným soudním příkazem pozastavit působnost upozornění uvedeného v první větě pododdílu 5 a závazky uvedené v pododdílu 6 aniž by se dotkl pravomoci běžných soudů. Jestliže úřední rozhodnutí zahrnuje zabavení, uplatní se článek 438, paragraf 4 Občanského zákoníku.

Příloha 2: Informační dopis, který tvoří přílohu prohlášení nizozemské vlády jako garanta [návratu uměleckých děl zapůjčených z cizího státu na výstavu v Nizozemí]

Níže uvádíme vysvětlení prohlášení garanta, týkající se uměleckých děl zapůjčených z cizího státu na výstavu v Nizozemí.

Majetek, který je součástí kulturního dědictví cizího státu, je v Nizozemí na základě holandského práva (viz níže) a mezinárodního práva ve velké míře chráněn proti zabavení. Zprv, holandský Občanský zákoník (Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering) obsahuje dvě ustanovení, která zakazují zabavení statků určených k veřejné službě. (Jedno u ustanovené se týká předběžného opatření, druhé zabavené na základě soudního příkazu o provedení obstarání majetku kvůli uznání dluhu.) Dle zavedené justiční praxe je na kulturní statky z cizího státu dočasně zapůjčené do Nizozemí na výstavu pohlíženo jako na statky určené k veřejné službě. Oporu pro tuto praxi lze nalézt v mezinárodním právu. Článek 21 Úmluvy OSN o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku z roku 2004 vysloveně stanoví, že na státní majetek, který tvoří součást výstavy předmětů vědecké, kulturní či historické povahy a které nejsou nabízeny nebo určeny k prodeji, má být pohlíženo jako na statky určené k veřejné službě. Když byla tato Úmluva sepisována, nevyvolala tato záležitost mezi zúčastněnými státy žádnou diskusi. Proto můžeme přímo předpokládat, že se jedná o platné pravidlo mezinárodního práva.

Kromě výše uvedených ustanovení Občanského zákoníku, platí též oddíl 13a Zákona o základních podmínkách legislativy - ústavy (Wet Algemene Bepalingen), dle kterého musí soudy při rozhodování o tom, zda věc spadá pod jejich pravomoc, vzít v na vědomí výjimky vyplývající ze mezinárodního práva. Mezinárodní právo např. uznává určité skupiny osob a majetku, které se těší imunitě proti jurisdikci cizích (zahraničních) soudů. To se týká majetku, který tvoří součást kulturního dědictví cizího státu a který je dočasně zapůjčen na výstavu. Výše uvedená výjimka se nevztahuje na majetek, který slouží komerčnímu účelu a je vystaven za účelem prodeje nebo k prodeji určen.

Na základě výše uvedené legislativy a citovaných ustanovení mezinárodního práva, větší záruky lze poskytnout kulturním statkům, které jsou majetkem cizího státu než předmětům kulturní hodnoty v soukromém vlastnictví.

Prohlášení garanta se týká imunity proti zabavení a prohlašuje, že nizozemský stát udělá vše, co je právně v jeho moci, aby předešel zabavení takovýchto statků.

V nepravděpodobném případě, kdy by byl předmět cizího státu ohrožen zabavením, uplatní se oddíl 3a Zákona o tribunálu soudních vykonavatelů (Gerechtsdeurwaarderswet). Dříve než by došlo k zamýšlenému zabavení, je soudní vykonavatel pověřený zabavením majetku povinen kontaktovat ministra spravedlnosti, který se otáže Oddělení zahraničního práva Právního odboru ministerstva zahraničí, aby zjistili, zda zabavení není v rozporu se závazky státu vyplývajícími z mezinárodního práva. Jestliže tomu tak je, ministr oznámí soudnímu vykonavateli, že předmět nemůže být zabaven. V nepravděpodobném případě, kdy by již k zabavení došlo, toto zabavení musí být na základě ministerského upozornění anulováno.

Díky výše uvedené legislativě a justiční praxi v Nizozemí, je riziko, že statky, které jsou součástí kulturního dědictví cizího státu, budou zabaveny, minimální.

Je zde ovšem jedna důležitá výjimka. Na uloupení kulturních statků během válečného konfliktu má být pohlíženo jako za vážné porušení závazku vyplývajícího ze základní normy všeobecného mezinárodního práva. Dle mezinárodního práva jsou státy povinny považovat takovýto stav za nezákonný a neměly by napomáhat k udržování tohoto stavu a jeho důsledků. Poskytnutí imunity proti zabavení pro tyto nezákonně získané předměty by bylo v rozporu s tímto závazkem. Prohlášení garanta se tedy nevztahuje na tyto kulturní statky (včetně judaic).

Máte-li zájem o podrobnější informace o právních aspektech prohlášení garanta o imunitě kulturních statků, prosím kontaktujte Oddělení mezinárodního práva Právního odboru Ministerstva zahraničních věcí (Affairs (Nout van Woudenberg, tel. +31 (0)70 348 6144). Máte-li otázky týkající se ministerského přístupu k otázkám zkoumání původu (kulturních statků), prosím kontaktujte Útvar pro mezinárodní kulturní politiku (Gerdien Verheuver, tel. +31 (0)70 348 6581).

